

A Reflection on the Women-Friendly City in Recreational Spaces with an Emphasis on the Right to the City Theory Approach (Example: Velayat Park Women's Park)

Salman Moradi ¹, Somayeh Teymouri ^{2*}

1. Assistant Professor, Department of Urban Planning, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. PhD Graduate in Urban Planning, Kharazmi University; Lecturer, Department of Urban Planning, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Highlights:

Using the right-to-city approach to ensure that all segments of society, especially women, enjoy recreational and public spaces.

Presenting a general model for introducing a women-friendly city with an Emphasis on the theory of the right-to-city theory.

ARTICLE INFO

UPK, 2025

VOL. 9, Issue 2, PP, 102-118

Received: 24 Feb 2025

Accepted: 30 Apr 2025

Article Type:

Research article

Keywords: Women-Friendly City, Recreational Spaces, right to the City Theory, Velayat Park.

Cite this article:

Moradi, S., Teymouri, S. (2025). A Reflection on the Women-Friendly City in Recreational Spaces with an Emphasis on the Right to the City Theory Approach (Example: Velayat Park Women's Park). *Urban Plan Knowl*, 9(2), 102-118.

DOI:

[10.22124/upk.2025.29606.2008](https://doi.org/10.22124/upk.2025.29606.2008)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Numerous studies in the field of urban planning and design show that women have more and closer relationships with urban environments than men in urban spaces and spend a lot of time outside the home. Therefore, women, as half of the users of urban spaces, should be able to use the spaces easily and feel comfortable, just like men, but studies show that women do not benefit from urban spaces in the same way as men. Among the 17 Sustainable Development Goals, achieving gender equality and empowering women is central. Achieving this can lead to sustainable economies, peaceful societies, and overall sustainable development. Across the world, women's participation in the workforce is gradually increasing. Future trends indicate that the world is moving towards a future with a feminine approach. Therefore, with this concept, the role and influence of women in societies will increase. The present study attempts to examine Velayat Park in District 19 of Tehran Municipality, which houses a wide range of women from various social groups and is an area specifically for women with diverse facilities and services, with an emphasis on the theory of the right to the city. In line with the above-mentioned material, the main research question is formulated as follows: What are the factors affecting a women-friendly city with the approach of the theory of the right to the city in recreational spaces?

Methodology: The present study is developmental research with a mixed method (quantitative-qualitative). In the qualitative part, the research indicators were extracted using the content analysis method, and these indicators were provided to organizational experts (30 people with higher education) in the form of a questionnaire.

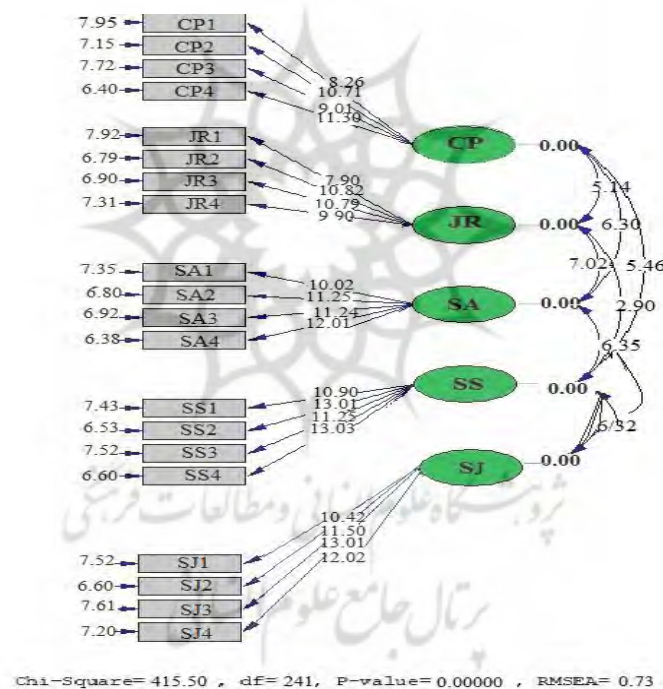
*Corresponding Author: somayehteymouri@yahoo.com

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

The results of the qualitative questionnaire were converted into a quantitative questionnaire, which was distributed among the population using the park and the residents of the neighborhood (the statistical population of the study was 100 people from the population using the park and the residents of the neighborhood, and the sample size in the quantitative section was determined using the Creighton Morgan table, and 80 people from the population using the park and the residents of the neighborhood were selected as the sample size). The research method in the qualitative part was conducted using a purposeful and judgmental method and in the quantitative part, using a simple random method. The right to the city is the legal right of every citizen to use the city and the space allocated to him, which causes the city to belong to the citizen and participate in urban affairs. According to Lefebvre's theories, it can be said that by using the cyclical rhythm, it is possible to restore justice to society and to intervene in daily life events with the participation of citizens. There have been numerous theories and research on the theories of the right to the city and gender justice, from which numerous components and indicators can be extracted.

Results: The construct validity method was used to measure the validity of the questionnaires. In this method, confirmatory factor analysis of the variables is measured using Lisrel software. Accordingly, if the significant coefficients presented in the diagram for each item are not between the numerical ranges of +1.96 and -1.96, it indicates the significance and confirmation of the construct validity of the questionnaire. The results of the first and second order confirmatory factor analysis show that the variability of a women-friendly city is significant. Considering the significant coefficients obtained from the number (1.96) are larger, the results indicate that the construct validity of the women-friendly city questionnaire is confirmed. Also, if the RMSEA is less than 0.1 and the statistics used for goodness of fit such as CFI, NFI, IFI, RFI, etc. are greater than 0.9, it can be concluded that the model has a good fit.

First and second order confirmatory factor analysis of women-friendly cities (t-value mode)

Discussion: Since the RMSEA is 0.069, which is less than 0.1, and the CFI, NFI, IFI, and RFI indices are greater than 0.9, it can be concluded that the model has a good fit and the items in this questionnaire are well capable of measuring a women-friendly city. Most cities in the world are designed by men for men, which has posed many security challenges and inequality for women; improving urban design can bring better conditions for women.

Conclusion: In the present study, the construct validity method was used to measure the validity of the questionnaires. In this method, using Lisrel software, confirmatory factor analysis of the variables indicated that they were meaningful and confirmed the construct validity of the questionnaires. Results. The results of the first and second order confirmatory factor analysis of the women-friendly city variable in Figures 4 and 5 showed significant coefficients of (1.96), which indicated that the construct validity of the women-friendly city questionnaire was confirmed. Considering the statistics used for goodness of fit such as CFI, NFI, IFI, RFI, etc. were greater than 0.9, it can be inferred that the model has a good fit. Since RMSEA is 0.069 (Table 4), which is less than 0.1, and the CFI, NFI, IFI, and RFI indices are greater than 0.9, it can be inferred that the model has a good fit and the items in this questionnaire are well capable of measuring women-friendly cities with a right-to-city approach.

تأملی بر شهر دوستدار زنان در فضاهای تفریحی با تأکید بر رویکرد نظریه حق به شهر (مطالعه موردی: پارک بانوان بوستان ولایت)

سلمان مرادی^۱، سمیه تیموری^۲*

۱. استادیار گروه شهرسازی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. دانش آموخته دکترای برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی؛ مدرس، گروه شهرسازی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

نکات برجسته:

استفاده از رویکرد حق به شهر جهت برخورداری همه اقشار جامعه بالأخص زنان از فضاهای تفریحی و عمومی جامعه. ارائه مدلی کلی برای معرفی شهر دوستدار زنان با تأکید بر نظریه حق به شهر.

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسئله: یکی از پیش شرطهای تکوین فضاهای عمومی به‌ویژه حق انسانی هر فرد در جهت برخورداری از فرصت‌های ارائه شده است که با عنوان نظریه حق به شهر شناخته می‌شود. حضور زنان در فضاهای عمومی شهر نیز از این مقوله مستثنا نیست، بلکه بازتعریف خلق زندگی بهتر و پاسخ به نیازهای انسانی می‌باشد.

هدف: هدف پژوهش حاضر تحلیل شهر دوستدار زنان در بوستان ولایت با رویکرد نظریه حق به شهر است.

روش: روش پژوهش حاضر توسعه‌ای با روشی آمیخته (کمی-کیفی) است که با استفاده از پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته و مصاحبه ساختاریافته با خبرگان و متخصصان حیطه امور شهری انجام شده است. در راستای سنجش روایی پرسشنامه‌ها از روش روایی سازه استفاده شده است. در این روش با استفاده از نرم‌افزار لیزرل، تحلیل عاملی تأییدی متغیرها مورداندازه‌گیری قرار گرفته است.

یافته‌ها: نتایج حاصل از پژوهش که ابتدا استخراج شاخص‌های پژوهش از طریق مطالعه پژوهش‌های کار شده با استفاده از تحلیل محتوا و تأیید از طرف کارشناسان و خبرگان سازمانی بود و سپس نتایج در قالب پرسش‌نامه به‌صورت کمی مطرح شد و با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم متغیر شهر دوستدار زنان ضرایب معناداری عدد (۱/۹۶) را به دست داد که نتایج فوق نشان‌دهنده تأیید روایی سازه پرسشنامه شهر دوستدار زنان است.

نتیجه‌گیری: با توجه به آماره‌های مورداستفاده برای نیکویی برازش از قبیل RFI, IFI, NFI, CFI و ... بزرگ‌تر از ۰/۹ بود که می‌توان این‌گونه استنباط کرد که مدل تحقیق از برازش مناسبی برخوردار است. از آنجایی که RMSEA برابر با ۰/۰۶۹ می‌باشد و این مقدار، کوچک‌تر از ۰/۱ است نشان می‌دهد که گویه‌های پرسشنامه به‌خوبی، قابلیت سنجش شهر دوستدار زنان را با رویکرد حق به شهر را دارند. نگاهی کل‌گرایانه و بازنگری در الگوی طراحی شهرهای سنتی، بسترسازی برای مشارکت زنان در فضاهای عمومی شهر، به‌عنوان راهکاری مهم قلمداد می‌شود.

دانش شهرسازی، ۱۴۰۳

دوره ۹، شماره ۲ صفحات ۱۱۸-۱۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۰

نوع مقاله:

پژوهشی

کلید واژه‌ها: شهر دوستدار زنان، فضاهای تفریحی، نظریه حق به شهر، بوستان ولایت.

ارجاع به این مقاله:

مرادی، سلمان، تیموری، سمیه. (۱۴۰۴). تأملی بر شهر دوستدار زنان در فضاهای تفریحی با تأکید بر رویکرد نظریه حق به شهر (نمونه: پارک بانوان بوستان ولایت). دانش شهرسازی، ۹(۲)، ۱۱۸-۱۰۲.

DOI:

[10.22124/upk.2025.29606.2008](https://doi.org/10.22124/upk.2025.29606.2008)

نویسنده مسئول: somayehteymoori@yahoo.com

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

بیان مسئله

فضاهای عمومی هر شهر بستری جهت تجلی زندگی اجتماعی و جلوه‌گاه ویژگی‌های فرهنگی، سیاسی و فکری هر جامعه است که آرمان اولیه‌ی خلق آن بر مبنای تعلق همگانی و برابری در دسترسی تمام شهروندان بنا شده است (Fani & Ahmadi, 2019). نیازها و تجربیات زنان در فضاهای عمومی در قلمرو طراحی شهرسازی از بدو پیدایش تاکنون مورد غفلت قرار گرفته است (Terraza, Orlando, 2020). شهرهای امروز با در نظر گرفتن زنان و عموم مردم طراحی نشده‌اند، بلکه شکل‌گیری فضاها محصول روایتی مردسالارانه در گذر زمان هستند (Habitat 3, 2017). حضور زنان در فضاهای عمومی شهر یکی از پیش‌شرط‌های تکوین فضاهای عمومی به‌ویژه حق انسانی هر فرد در جهت برخورداری از فرصت‌های ارائه شده با عنوان نظریه حق به شهر است. این حق تنها مربوط به آنچه در فضاها وجود دارد نیست، بلکه تعریف و خلق زندگی بهتر و پاسخ به نیازهای انسانی است (Teelucksingh & Masuda, 2014; Friendly, 2013; Lipman, 2013; Marcuse, 2012).

اهمیت و ضرورت فضای باز عمومی در ارائه فضایی برای تعاملات اجتماعی، آرامش، ارتباط با طبیعت و ایجاد فرصت برای فعالیت‌های اوقات فراغت است (Francis, 2003). این فضاها جهت افزایش تعاملات میان انسان‌ها و نیز تقویت روحیه هم‌پیوندی میان ایشان به‌طور عام و نیز جنسیت‌های مختلف به‌طور خاص مورد توجه قرار می‌گیرد. گذرهای مردانه، زنانه و مختلط به خودی خود در شهرها به دلیل سه عامل مهم کالبد، ادراک و احساس شکل گرفته و به‌مرور زمان به تعادل می‌رسد یا از جانب مردم مورد پذیرش واقع می‌شود، اما وظیفه برنامه‌ریزان و طراحان در اینجا برقراری تمهیدات لازم برای هر کدام از این فضاهاست (Mahal Chali, Pir Babaei & Maghsoudi, 2019).

مطالعات بی‌شماری در زمینه برنامه‌ریزی و طراحی شهری نشان می‌دهد که زنان نسبت به مردان در فضاهای شهری دارای روابط بیشتر و نزدیک‌تری با محیط‌های شهری هستند و وقت زیادی را در خارج از خانه سپری می‌کنند (Farahzad, Rafiian, Kamyabi & Arghan, 2018). از این رو، زنان به‌عنوان نیمی از استفاده‌کنندگان فضاهای شهری همانند مردان بایستی بتوانند به راحتی از فضاها استفاده کرده و احساس آرامش داشته باشند، اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که زنان به‌طور یکسان با مردان از فضای شهری بهره‌مند نمی‌شوند (Farahzad, Rafiian, Kamyabi & Arghan, 2018). شهر، هم در موجودیت فیزیکی و هم در موجودیت اجتماعی تعلق کمتری به زنان دارد و کمتر مناسب مشارکت زنان در فراگردهای جاری آن است (Rahbari & Sharepour, 2014).

بحث شهر دوستدار زنان با هدف افزایش امنیت محیطی در دستور کار منشور توسعه پایدار با هدف برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان به‌عنوان عناصر کلیدی برای گسترش دامنه فرصت‌ها برای زنان برای پر کردن شکاف جنسیتی مطرح شد (Agarwal, 2018; Ewerling, 2016; Lynch, Victora, van Eerdewijk, Tyszler, & Barros, 2017; García-Moreno & Amin, 2016; Razavi, 2016).

در میان هفده هدف توسعه پایدار دستیابی به برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان متمرکز است. دستیابی به این امر می‌تواند منجر به دستیابی به اقتصادهای پایدار، جوامع صلح‌آمیز و به‌طور کلی توسعه پایدار شود. علاوه بر رویکردهای نظری و مفهومی مطرح که در واقع بنیان فکری و فلسفی ایده شهر دوستدار زنان را می‌پروارند، عوامل و شرایطی در هر جامعه وجود دارد که پیدایش ایده شهر دوستدار زن و تحقق عینی آن را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Hartmann & Jehling, 2018). موضع قوانین رسمی کشور نسبت به زنان، برنامه‌های توسعه، سیاست‌گذاری فرهنگی به‌ویژه در رابطه با زنان، خانواده و موقعیت سازمان‌ها، انجمن‌ها و جنبش زنان از جمله این عوامل بیرونی مؤثرند (Amani, Khazaei & Davarpanah, 2019). در هنگام ارزیابی قابلیت‌های منابع انسانی سازمان باید تنوع جنسیتی را در نظر گرفت. در همه جای جهان، مشارکت بانوان در نیروی کار به تدریج در حال افزایش است (Pallekumburar & Anjala, 2022). روندهای آینده نشان‌دهنده این است که دنیا به سمت آینده‌ای با رویکرد زنانه پیش می‌رود؛ بنابراین با این مفهوم، نقش و تأثیرگذاری بانوان در جوامع افزایش خواهد یافت (Darani, Taheri Demne, Zanjirani & Zackery, 2021). حضور بانوان به‌عنوان بخش مهمی از سرمایه انسانی هر جامعه می‌تواند در توسعه کشورها مؤثر باشد. هر جا محیط برای فعالیت‌های اجتماعی بانوان مهیا باشد، قابلیت‌های آنان بروز بیشتری می‌یابد (Müller, 2019). بانوان علی‌رغم این واقعیت که از نظر پیشرفت تحصیلی نسبت به مردان بهتر عمل کرده‌اند، اما در پست‌های پردرآمد کمتری حضور دارند و در تصرف مناصب برتر در یک سازمان معین و در زندگی اجتماعی و سیاسی، مانعی نامشخص برای آن‌ها وجود دارد (Doruk, Pastore & Yavuz, 2024). فعالیت‌های زنان و مشارکت آن‌ها در جامعه سبب افزایش اعتماد به نفس، افزایش قدرت در انجام امور از جمله فعالیت‌های خانگی و ایجاد امنیت شغلی در فضای خارج از خانه می‌شود (UN Women, 2013). پژوهش حاضر در

تلاش است با انتخاب پارک ولایت در منطقه ۱۹ شهرداری تهران به عنوان محدوده مختص به بانوان با امکانات و خدمات متنوع که طیف گسترده‌ای از زنان از انواع گروه‌های مختلف اجتماعی را در بطن خود جای داده است با تأکید بر نظریه حق به شهر را مورد بررسی قرار دهد. در راستای مطالب مطرح شده سؤال اصلی پژوهش بدین صورت تدوین می‌گردد: مؤلفه‌های اثرگذار بر شهر دوستدار زنان با رویکرد نظریه حق به شهر در فضاهای تفریحی کدامند؟

مبانی نظری

حق به شهر^۱ که یکی از بحث برانگیزترین و شناخته‌شده‌ترین مفاهیم مطرح شده توسط هانری لوفور^۲ است و در کتابی به همین عنوان مطرح شده است، در سال ۱۹۶۷ درست یک سال پس از خیزش جنبش‌های اجتماعی - سیاسی در اروپا و آمریکا به چاپ رسید. این کتاب که درست یک قرن پس از کتاب سرمایه‌ی مارکس^۳ به چاپ رسید، گویا به‌منزله بزرگداشت و امتداد این اثر نیز محسوب می‌شد. مونترال^۴ که در زمینه حق بر شهر تدوین شده است، شهر را به معنای «سرزمین و فضای زندگی می‌داند که در آن ارزش‌های کرامت انسانی، تحمل و بردباری، صلح، برابری میان تمام شهروندان گسترش می‌یابد» (Kamyar Rad, Hadavand & Kamyar Rad, 2021). لوفور حق به شهر را «درخواست برای دسترسی تحول‌یافته به زندگی شهری» می‌داند (Kofman & Lebas, 1996). هاروی^۵ مفهوم حق به شهر لوفور را این‌گونه توضیح می‌دهد:

«این حق بیش از آن که فردی باشد اشتراکی است چراکه این تغییرات نیازمند یک قدرت جمعی برای باز شکل‌دهی به فرایندهای شهری است. آزادی و بازسازی شهر و خودمان، به نظر من یکی از ارزشمندترین حقوق بشری است که بسیار مورد بی‌اعتنایی قرار گرفته است» (Harvey, 2008).

برای لوفور، نه خانه، بلکه شهر است که ایجادکننده وجود و خودآگاهی شمرده می‌شود (Kofman & Lebas, 1996). در حق به شهر، هانری لوفور این مسئله را مطرح می‌کند که طراحان شهری نمی‌توانند پراکسیس را طراحی کنند، اما می‌توانند فضاهای مناسب آن را ایجاد کنند و راه را برای انجام آن هموار کنند. به نظر لوفور، در زندگی روزمره مدرن مردم تبدیل به دنده‌هایی در چرخ سرمایه‌داری شده‌اند. شهر باید برای همه‌ی مردم راهی را باز کند که امکانی را برای ساختن محیط‌هایی برای خودشان داشته باشند. انسان‌ها به اعتقاد لوفور تنها با کار کردن و به دست آوردن پول کافی برای شرکت کردن در چرخه سرمایه‌داری راضی نمی‌شوند، چراکه نیازمند چیزهای دیگری مانند بازی، خلاقیت، تجربه، آموزش، ورزش و ... هستند (Purcell, 2002). شهرهای ما در غرب نیاز به کار و تفریح را تا حدی تأمین می‌کنند، اما نیاز به زندگی اجتماعی و انسان‌شناختی تأمین نشده است. لوفور در میان فضاهای عمومی و خصوصی تأکید خود را بر فضای عمومی و نتیجه اثر آن قرار می‌دهد. اثر همان تولید خلاقانه و همین‌طور زمینه‌ای برای زندگی روزمره ساکنان شهر است. او توجه خود را بر حق انسان‌ها به مشارکت در فضاهای شهری و استفاده از آن‌ها قرار می‌دهد (Lefebvre, 1996).

اندیشه لوفور مهیاکننده یک بازاندیشی رادیکال از اهداف، تعاریف و محتوای اجتماعات سیاسی است. لوفور برای تعریف تعلق به یک اجتماع سیاسی از شهروندی رسمی استفاده نمی‌کند، بلکه از یک مفهوم هنجاری تحت عنوان سکونت استفاده می‌کند. افرادی که در شهر زندگی می‌کنند نسبت به آن حق دارند. حق به شهر برای تمام افراد وجود دارد چه شهروند رسمی باشند و چه غریبه باشند. او دو مؤلفه را در حق شهری می‌شناسد (Fenster, 2005). لوفور از کالایی شدن انسان، روابط انسانی و محیط کاری در عصر سرمایه‌بازار است. او این مفهوم را برای پیگیری مطالبات مردم شهری دنبال می‌کند؛ بنابراین حق به شهر، فریاد انسانی است که می‌خواهد فضای شهری را متعلق به خود و در آن زیستن حقیقی را تجربه کند؛ از این‌رو حق به شهر نفی تمام آن چیزهایی است که سرمایه‌داری بدان‌ها مشروعیت بخشیده است (Piran, 2015).

هاروی استدلال می‌کند که جهانی‌شدن سرمایه‌داری اخیر، باعث شکل‌گیری نوعی دگرگونی در مدیریت‌مداری شهرها، توجه به تخصیص منابع، اشتغال‌زایی و تشویق به سرمایه‌گذاری خصوصی شده است. همین عوامل موجب شده تا تولید فضایی که لوفور بیان می‌کند، به‌جای تولید اجتماعی به یک تولید اقتصادی و حتی رانتی تبدیل شود. طبیعتاً هنگامی که فضا به‌صورت رانتی تولید شود، تقسیم فضایی در شهر به‌صورت

¹ Right to the City

² Henri Lefebvre

³ Karl Heinrich Marx

⁴ Montreal Charter

⁵ Harvey

طبقاتی صورت خواهد گرفت؛ یعنی فضا از یک طرف به صورت غیر دموکراتیک تولید می شود و از طرف دیگر، به صورت نامتوازن و نابرابر در دسترس گروه های مختلف قرار می گیرد (MacLeod & Jones, 2011).

در باب مطالب مطرح شده و ارتباط شهر دوستدار زنان و نظریه حق به شهر باید شرح داد که نخستین پروژه شهر دوستدار زن ۱۹۹۷ در مونترال کانادا بر دو حوزه اساسی مشارکت و حضور زنان در زندگی شهروندی و مشارکت و حضور زنان در موقعیت های رهبری، تصمیم گیری و سایر موقعیت ها بود. در سال ۲۰۰۷ پروژه شهر دوستدار زن در سئول آغاز شد. استراتژی فراگیر جهت اجرای سیاست های شهری برای برقراری عدالت جنسیتی و رفاه افزایش یافت. در این پروژه بهبود به منظور زیرساخت های شهر دوستدار زنان، اتاق های استراحت در خیابان ها، پیاده روهای دوستدار زنان و پارکینگ های دوستدار زنان ایجاد شدند (Abada, 2013).

پیشینه پژوهش

سومودو آتاپاتو و مارک فون روزینگ^۱ (2025) در پژوهشی با عنوان «موافقت نامه پاریس و حقوق بشر که توسعه پایدار حق جدید بشر است» به بررسی موافقت نامه پاریس به عنوان اولین معاهده الزام آور جهانی محیط زیست که شامل یک ماده خاص در مورد حقوق بشر در تاریخ خواهد بود، به طور گسترده تر بحث می کنند و به این موضوع می پردازند که آیا مفهوم توسعه پایدار ابزار مفیدی است که می تواند توسط طرفداران حقوق بشر به کار گرفته شود. توسعه اقتصادی، حفاظت از محیط زیست و توسعه اجتماعی را به عنوان سه رکن توسعه پایدار معرفی می کنند و استدلال می کنند که این ارجاعات به توسعه پایدار ممکن است راه دیگری برای وارد کردن حقوق بشر به توافق نامه پاریس باشد. توسعه پایدار شامل حقوق بشر می شود؛ بنابراین، به طور ضمنی، موافقت نامه پاریس باید به عنوان حقوق بشر که در رکن اجتماعی توسعه پایدار گنجانده شده است، تفسیر شود (Atapattu & von Rosing, 2025).

مصطفی بونوتولشی و گوآردا^۲ (2024) در پژوهشی با عنوان «شهر جنسیتی: شکل دادن به شهرها برای همه جنسیت ها در چارچوب نظریه حق به شهر در هنگ کنگ» به بررسی دامنه راهبردهای طراحی شهری برای تسریع در شمول اجتماعی و فیزیکی زنان و رویکردی نظام مند به شناسایی نقش های اجتماعی زنان در استفاده از فضاهای عمومی و معرفی آن جهت شکل دادن به شهرها برای همه جنسیت ها جهت هدایت محققان و طراحان به طور یکسان برای ترویج فراگیر این امر پرداختند. نتایج نشان داد اصول طراحی شهری مناسب می تواند برای برنامه ریزان و سایر اشرار جامعه بالأخص زنان کاربردی تر باشد (Mostofa, Bonotulshi, & Guaralda, 2024).

ونگ، استر و تسو^۳ (2022) در پژوهشی با عنوان «حق بر شهر و برنامه ریزی تسهیلات اجتماعی برای سالمندان (مورد: یک منطقه نوسازی شده در شهر هنگ کنگ» به ارائه یک چارچوب مفهومی برای درک عوامل مؤثر بر حق سالمندان برای برخورداری از تسهیلات اجتماعی در یک منطقه نوسازی شده از طریق گروه متمرکز در سه محله در منطقه کوون تانگ و تحلیل فضایی، ادراک سالمندان و تأمین امکانات جامعه پرداختند. یافته ها نشان داد که چگونه تأمین اجتماعی ناعادلانه است، تسهیلات، اعیانی سازی ناشی از حالت توسعه ترانزیت محور و خدمات تحرک ناکافی است، حق دسترسی سالمندان به امکانات اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و حقوق آن ها را سلب کرده است. نوسازی شهری، به عنوان یک امر مهم استراتژی برنامه ریزی شهری به طور مؤثری نابرابری در دسترسی به کالاهای عمومی را برطرف نکرده است، در نهایت توصیه می کند سیاست های برنامه ریزی استراتژیک برای ارتقاء حق عادلانه شهر ضروری است (Wang, Esther & Tsou, 2022).

بارت، هورن و فین^۴ (2020) در کتابی با عنوان «شهرهای اخلاقی» با بازبینی حق هانری لوفور بر شهر و تأثیر آن بر مطالعات انتقادی شهری، از منظر اخلاقی چگونگی اجرای مفهوم حقوق اجتماعی و اقتصادی در شهر را در دنیای پیچیده چند فرهنگی امروزی بررسی می کند. با بازبینی حق هانری لوفور بر شهر و تأثیر آن بر مطالعات انتقادی شهری، از منظر اخلاقی، چگونگی اجرای مفهوم حقوق اجتماعی و اقتصادی در شهر را در دنیای پیچیده چند فرهنگی امروزی بررسی می کند (Barrett, Horne & Fien, 2020).

نصیری، محمدی، رحمتی و غفاری گیلانده (2024) در پژوهشی با عنوان «دیدگاه ها و تجربیات زنان در شهرهای دوستدار زنان: بررسی بین المللی» به بررسی دیدگاه ها و تجربیات زنان در شهرهای دوستدار زنان با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر مطلوبیت فضای شهری برای زنان پرداختند. نتایج نشان داد که عوامل کلیدی مانند امنیت، دسترسی، تنوع کاربری ها، جذابیت فضا و رفتار مناسب با بانوان بر مطلوبیت شهری تأثیر گذارند. ایجاد شهرهای دوستدار زنان نه تنها به افزایش امنیت و دسترسی در فضاهای عمومی منجر می شود، بلکه به بهبود کیفیت زندگی

¹ Sumudu Atapattu and Mark von Rosing

² Mostofa, Bonotulshi & Guaralda

³ Wang, Esther & Tsou

⁴ Barrett, Horne & Fien

و سلامت روانی آنان نیز کمک می‌کند. مطالعه نمونه‌هایی از شهرهای موفق در این زمینه، مانند شهرهای آمریکا، کره جنوبی و هند، نشان داد که وجود فضاهای امن و سیاست‌های حمایتی به‌طور قابل توجهی کیفیت زندگی زنان را ارتقاء می‌بخشد. همچنین، استفاده از نظریه‌های فمینیستی به‌عنوان چارچوب نظری، بر لزوم توجه به برابری جنسیتی و رفع نابرابری‌های ساختاری تأکید می‌کند (Nasiri, Mohammadi, Rahmati & Ghafari Gilandeh, 2024).

سلطان وش و میرغلامی (2023) در پژوهشی با عنوان «بررسی شاخص‌های شهر دوستدار زنان در ایران» به بررسی نقش زنان در کانون فرایند برنامه‌ریزی و ساخت فضاهای شهری با روش توصیفی-تحلیلی پرداختند. نتایج مطالعات حاکی از این بود که تاکنون به مقوله شهر دوستدار زن و بحث امنیت حاکم بر آن توجهی نشده است و برنامه‌ریزی مدونی نیز صورت نگرفته است. روند غالب در تدوین برنامه‌ریزی‌های شهری از حاکمیت نگرش مردانه و درک نیازهای آن‌ها از شهر حکایت دارد (Soltan Vash & Mir Gholami, 2023).

بهنام مرشدی، قائد رحمتی، افتخاری و مشکینی (2022) در پژوهشی با عنوان «حق به شهر و الگوی برنامه‌ریزی مشارکتی (تحلیلی بر تولید اجتماعی فضاهای شهری با تأکید بر مجتمع‌های بزرگ تجاری کلان‌شهر تهران)» با بهره‌گیری از تئوری تولید فضا و حق به شهر هنری لوفور و نیز الگوی برنامه‌ریزی مشارکتی در تلاش برای رسیدن به الگوی مطلوب تولید و بازتولید فضاهای شهری با تأکید بر یکی از عظیم‌ترین، سرمایه‌برترین و پرچالش‌ترین فضاهای شهری یعنی مجتمع‌های بزرگ تجاری پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که حق به شهر لوفور آزادی شهروندان برای مشارکت در استفاده و تولید فضای شهری بوده است؛ در نتیجه نمی‌توان تولید فضا از طریق کنش اجتماعی را بدون مشارکت شهروندان در آن تصور کرد؛ از این رو هدف بنیادین مشارکت، بازپس‌گیری توان تصمیم‌گیری توسط مردم از نهاد قدرت است و به همین دلیل می‌توان الگوی مشارکت رتبه‌مثابه فرایند جابه‌جایی قدرت میان نهادها و مردم را در نظر گرفت؛ به بیانی دیگر باید از طریق پیگیری مداوم حق به شهر، در برابر هژمونی تولید فضای سرمایه‌داران ایستادگی کرد و راهبردی رهایی‌بخش اتخاذ کرد (Behnam Morshedi, Qaed Rahmati, Eftekhari & Meshkini, 2022).

گرمسیری نژاد، خرم بخت و موغلی (2021) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی کیفیت فضاهای عمومی شهری بر مبنای دیدگاه جنسیتی (مطالعه موردی: شهر جدید عالی‌شهر)» با هدف ارزیابی نگرش جنسیتی از کیفیت فضاهای عمومی شهر جدید عالی‌شهر با روش تحلیلی-اکتشافی به پژوهش پرداختند. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی تست در نرم‌افزار Spss استفاده شد. یافته‌های پژوهش با بررسی ۱۵ متغیر در ۴ شاخص اصلی عملکردی-کالبدی، انعطاف‌پذیری، اجتماعی-تعلق مکانی و احساس آرامش روحی-روانی نشان داد که تنها ۳ متغیر از نظر بانوان شهر جدید عالی‌شهر در فضاهای عمومی مناسب بوده و به‌طور کلی کیفیت فضاهای عمومی این شهر برای آن‌ها مطلوب نمی‌باشد. همچنین بر مبنای آزمون دو نمونه‌ای مستقل تی، فرض برابری میانگین‌ها (H_0) رد می‌شود و قابل بیان است که تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای از نظر رضایت از میزان کیفیت فضاهای عمومی شهر (رضایت بیشتر مردان) وجود دارد (Garmsiri Nejad, Khorram, Bakht & Mogheli, 2021).

متقی، طلا و قربانی سپهر (2019) در پژوهشی با عنوان «پردازش فلسفی-مفهومی حق به شهر از منظر مدیریت شهری» با روش تحلیل محتوا در پی پاسخ به این پرسش که چگونه می‌توان مفهوم‌سازی درست از حق به شهر ارائه داد، پرداختند. نتیجه اینکه اگر ایده حق به شهر از سوی مدیریت شهری تحقق یابد، شاهد آن خواهیم بود که شهرها در آینده به فضاهایی پویا و پایدار تبدیل شوند؛ بنابراین، حق به شهر عبارت است از شناخت منابع و امکانات موجود و توزیع عادلانه آن در فضای شهر؛ به‌طوری‌که مدیریت دموکراتیک شهری بر اساس شفافیت، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی زمینه مشارکت شهروندان را فراهم آورد تا شهروندان بتوانند آن‌گونه که شایسته است بر سرنوشت خود نقش داشته باشند و چگونه زیستن را خود طراحی و اجرا کنند؛ زیرا انسان دارای قدرت اختیار و خودآگاهی است و در حقیقت این خودآگاهی و اختیار تشکیل‌دهنده گوهر انسانی اوست (Mottaqi, Tala & Ghorbani Sepehr, 2019).

فنی و احمدی (2019) در پژوهشی با عنوان «زنان و جستجوی حق به شهر در پیاده راه‌های جنسیتی (مورد مطالعه: منطقه ۶ شهرداری تهران)» باهدف شناخت موانع محدودکننده حق زنان به استفاده از این فضاها و کیفیت حضور در آن در سال ۱۳۹۷ در منطقه ۶ شهرداری تهران بین جمعیت زنان و دختران بالای ۱۸ سال ساکن و شاغل در این منطقه با روش ترکیبی (کمی-کیفی) و به‌صورت زمینه‌یابی و بر اساس نمونه‌گیری تصادفی ۳۱۸ نفر از زنان ساکن در منطقه شش شهرداری تهران حجم نمونه قرار دادند و به بررسی پرداختند. نتایج حاکی از این بود که ترس از خشونت و مورد جرم قرار گرفتن، به‌عنوان عامل اصلی ممانعت از حق حضور زنان در پیاده راه‌های شهر و تبدیل آن به فضایی جنسیتی ایفای نقش می‌نماید، به‌گونه‌ای که زنان پاسخ‌دهنده انجام فعالیت‌های اختیاری به‌ویژه فعالیت‌های نیازمند درنگ و تأمل در چنین فضاهایی را تا حدود قابل‌ملاحظه‌ای برای خود محدود کرده و آن را نامشروع پنداشته‌اند (Fani & Ahmadi, 2019).

امانی، خزایی و داورپناه (2019) در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر شهر دوستدار زن در ایران» به بررسی نقش زنان متناسب با نقش و مسئولیتشان از فضاهای شهری به شیوه‌های گوناگون که در این میان، زنان همواره به‌طور مستقیم با خانواده و جامعه در ارتباط بوده‌اند و می‌باید در کانون فرایند برنامه‌ریزی و ساخت فضاهای شهری قرار گیرند، با روش توصیفی-تحلیلی و با تحلیل منابع اسنادی و کتابخانه‌ای به مطالعه پرداختند. نتایج مطالعات و تحلیل‌ها به این نکته اشاره داشت که مفهوم و مقوله شهر دوستدار زن نه در بعد نظری و نه در بعد عملی به‌صورت کامل درک نشده است و در راستای تحقق آن برنامه‌ریزی دقیق و مشخصی صورت نگرفته است (Amani, Khazaei, Davarpanah, 2019).

تاکنون پژوهش‌های متعددی در سراسر دنیا و در کشور انجام شده است که بیشتر موضوعات در باب شهر دوستدار زنان یا بحث عدالت جنسیتی بوده است، اما پژوهش حاضر با رویکرد حق به شهر به بررسی شهر دوستدار زنان با استفاده از رویکرد حق به شهر پرداخته است و این بخش به‌عنوان نوآوری پژوهش مطرح می‌شود. جدول ۱ برخی از مهم‌ترین نظریه‌های حق به شهر از دیدگاه محققین را ارائه داده است. همچنین جدول ۲ چهارچوب مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: نظریه‌های حق به شهر از دید محققین

سال	محققین و رویدادها
۱۹۶۸	هنری لوفور؛ انتشار کتاب حق به شهر و طرح مفهومی آن برای نخستین بار؛
۱۹۹۴	منشور شهرهای آموزنده؛
۲۰۰۰	منشور اروپایی حفاظت از بشر در شهر؛
۲۰۰۱	قانون شهری برزیل؛
۲۰۰۲	مسئول حقوق و مسئولیت‌های مونترال؛
۲۰۰۳	دون میشل؛ انتشار کتاب حق به شهر، عدالت اجتماعی و جنگ برای فضای عمومی؛
۲۰۰۴	منشور جهانی حق به شهر؛
۲۰۰۶	منشور اروپایی برابری زنان در برابر مردان در سطوح زندگی محلی؛
۲۰۰۷	اتتلاف حق به شهر در ایالت متحده آمریکا؛
۲۰۰۸	دیوید هاروی؛ انتشار مقاله با هدف طرح دوباره مفهوم حق به شهر؛
۲۰۱۰	منشور حق به شهر شهر مکزیکوسیتی؛
۲۰۱۱	منشور جهانی برای حقوق بشر در شهر؛ توسط شهرهای متحد و دولت‌های محلی؛ فلورانس ایتالیا؛
۲۰۱۴	مارک پورسل؛ انتشار مقاله با هدف خوانش دوباره مفهوم حق به شهر لوفور؛ بستر جهانی حق به شهر در سائوپائولو؛ با هدف گسترش حق بر شهر در سطوح محلی و بین‌المللی؛ اتتلاف بین‌المللی هیبتات (برنامه اسکان بشر ملل متحد)؛
۲۰۱۶	کنفرانس ملل متحد درباره مسکن و توسعه شهری پایدار؛ حق بر شهر به‌عنوان عنصری جهت توسعه شهری؛

جدول ۲: چهارچوب مفهومی پژوهش

• برقراری ارتباط با دیگران؛ • احساس تعلق به مکان دیگران؛ • خلق رویدادهای اجتماعی دیگران؛ • نقش‌پذیری مردم در فضاهای دیگران؛ • ایجاد فضاهای فعال و سرزنده دیگران؛ • ایجاد فضاهای قابل‌دسترس دیگران؛	رویکرد: پ. ب. پ.	مشارکت شهروندان ^۱ Purcell,2014 Taghvaae, Azizi & Yazdanian,2016 Purcell,2002
• حق ساکنان برای دسترسی دیگران؛ • تصرف و استفاده فیزیکی از فضاهای شهری؛ • دسترسی آزاد و همگانی به فضاهای عمومی شهر؛ • برخورداری همگان از نیازهای روزمره؛ • بهره‌وری از فضاهای عمومی شهر؛		حق تخصیص فضا ^۲ Capron,2002 Purcell,2003 Mitchell,2003
• دسترسی همه اقشار جامعه؛ • دسترسی طیف وسیعی از فعالیت‌ها؛ • دسترسی آسان به فضاها؛		دسترسی فضایی ^۳
• فقدان ترس؛ • ایجاد سرزندگی؛ • اطمینان و آرامش فکری؛ • ایجاد اعتمادبه‌نفس، فعالیت آزادانه؛ • ارضای نیازهای فردی و اجتماعی؛ • ایجاد فضای چند عملکردی؛ • رؤیت‌پذیری فضا؛		امنیت اجتماعی ^۴
• دسترسی به فرصت‌های برابر برای همه؛ • دسترسی به امکانات و خدمات برابر؛ • توانمندسازی نقش زنان در جامعه؛ • عدم محدودیت در استفاده از فضاهای همگانی؛		عدالت فضایی ^۵ Dadash pour & Rostami,2011

مواد و روش پژوهش

منطقه ۱۹ شهرداری تهران در حریم حرم امام خمینی (ره) و در جنوب غربی پایتخت قرار دارد. این منطقه دروازه بین‌المللی پایتخت به شمار رفته و از این حیث از اهمیتی استراتژیک برخوردار است. وجود بافت مذهبی، بقاع متبرکه و آثار باستانی و نیز مراکز فروشگاه‌های و راسته‌بازارهای متعدد از ظرفیت‌های بی‌بدیل منطقه‌اند (District 19 Municipality website, visited 2025/02/13).

این منطقه دارای ۵ ناحیه است که دو ناحیه آن در حریم جنوبی شهر تهران قرار داشته و از ۱۳ روستا و قریب ۷۲ کیلومترمربع مساحت تشکیل شده است. سه ناحیه داخل محدوده شهری منطقه نیز دارای ۱۳ محله و مراکز مهمی نظیر بوستان فرا محله‌ای ولایت و میدان مرکزی میوه و تره‌بار هستند. شاهراه‌های بزرگراهی آزادگان، شهید آیت‌الله سعیدی، شهید تندگویان و شهید کاظمی منطقه را به لحاظ عبور و مرور در موقعیتی پراهمیتی قرار داده است.

بوستان بزرگ ولایت که در اراضی پادگان قلعه مرغی احداث شده است، بزرگ‌ترین بوستان جنوب پایتخت است که در فصول مختلف سال مورد مراجعه شهروندان مناطق هم‌جوار قرار دارد. این بوستان از جذابیت‌های گردشگری مهم منطقه است. این بوستان با وسعت ۳۰۰ هکتار بین مناطق ۱۹ و ۱۶ تهران قرار دارد و شامل چند ورودی در ضلع‌های مختلف و پارکینگ جهت ورود خودرو به پارک است. همچنین در

¹ Citizen Participation

² Right to allocate Space

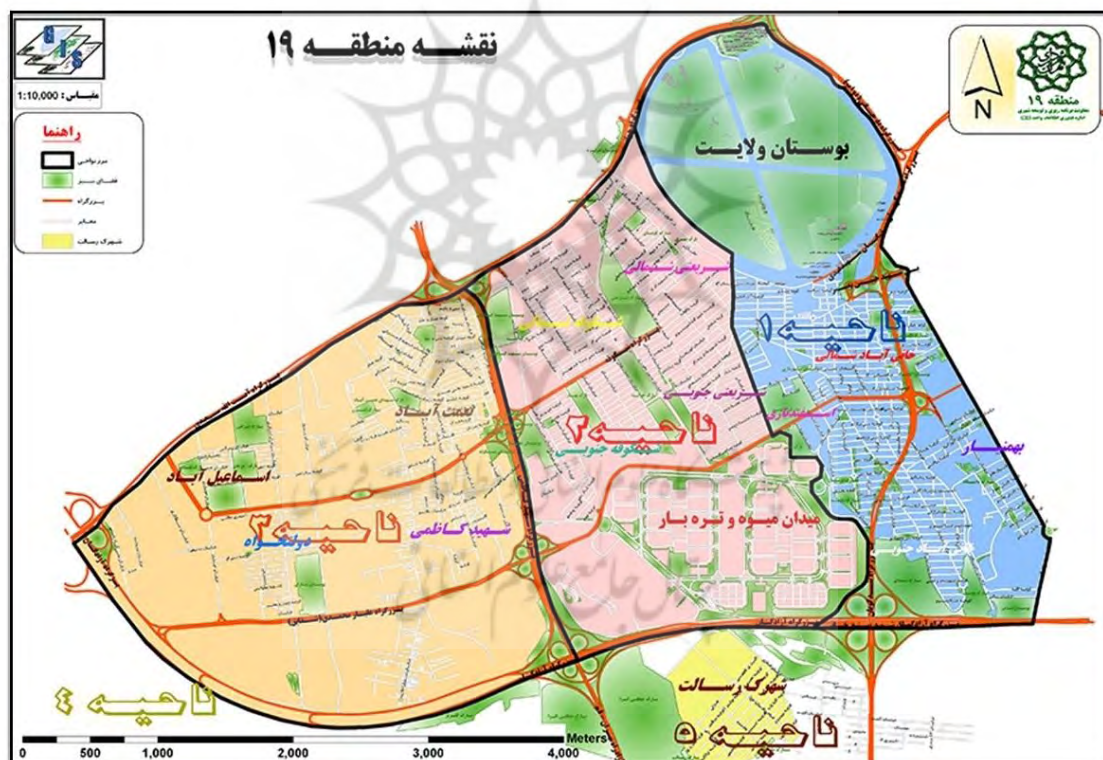
³ Spatial Access

⁴ Social Security

⁵ Spatial Justice

سال‌های اخیر، پارک شهربانو ویژه بانوان و کتابخانه علامه امینی در این بوستان ساخته شده است. پارک بانوان این مجموعه شامل سالن آرایشگاه، باشگاه ورزشی، پیست دوچرخه‌سواری، کافی‌شاپ و کتابخانه نیز می‌باشد. بوستان بانوان شهربانو در زمینی به مساحت ۶ هکتار در تیرماه سال ۱۳۹۰ به بهره‌برداری رسید. این بوستان با ساختمان‌های مختلف با کاربری‌های فرهنگی، هنری، ورزشی و... به‌منظور رفاه و آسایش بانوان بنا شده است. ورود آقایان به بوستان شهربانو ممنوع است و باوجود دیوارهای بلند در اطراف مجموعه، بانوان می‌توانند به‌راحتی، بدون هیچ‌گونه محدودیت در پوشش، در فضای سبز و زیبای پارک قدم بزنند و از امکانات آن استفاده کنند.

امکانات ورزشی متنوعی در بوستان بانوان شهربانو در نظر گرفته شده است که ازجمله آن‌ها می‌توان به زمین چمن فوتبال، پیست‌های کارتنینگ، موتورسواری، دوچرخه‌سواری و اسکیت، استخر روباز با امکانات آموزش، آب‌درمانی، سونا، جکوزی و ماساژ اشاره کرد. با استفاده از تجهیزات پیشرفته این استخر به شکلی زیبا و مدرن طراحی شده است و در چهارفصل سال امکان استفاده از آن وجود دارد. سالن ورزش سرپوشیده با سکوی ویژه تماشاگران و سالن ورزشی‌های رزمی (با ارائه کلاس‌های ورزش‌های صخره‌نوردی، تی‌س روی میز، ایروبیک، یوگا، والیبال، بسکتبال، ژیمناستیک، کاراته و...) از دیگر امکانات ورزشی بوستان بانوان شهربانو هستند. در کنار امکانات ورزشی امکانات تفریحی و فرهنگی مهیجی ازجمله بانجی جامپینگ، مرکز مدیا تک، کارگاه‌های آموزشی، سالن همایش و سینما، سالن مد و لباس، مرکز زیبایی، مرکز مشاوره و مرکز آموزش و فروشگاه محصولات فرهنگی و ورزشی در اختیار بانوان قرار گرفته است. از امکانات رفاهی مجموعه نیز می‌توان به نمازخانه، آلاچیق، خانه کودک، پارکینگ، آب‌نما و رواق استراحت بانوان، کافی‌شاپ و رستوران اشاره کرد (District 19 Municipality website, visited 2025/02/13).

شکل ۱. محدوده مورد مطالعه

(District 19 Municipality website, visited 2025/02/13)

پژوهش حاضر پژوهشی توسعه‌ای با روشی آمیخته (کمی-کیفی) است. در بخش کیفی با روش تحلیل محتوا (مطالعه مقالات و پژوهش‌های انجام شده در حیطه شهر دوستدار زنان، مقالات نظریه حق به شهر) به استخراج شاخص‌های پژوهش از طریق مطالعه مبانی نظری پژوهش پرداخته، سپس شاخص‌ها در قالب پرسش‌نامه بسته و باز پاسخ در اختیار خبرگان سازمانی (۳۰ نفر) قرار گرفته‌اند. نتایج حاصله از پرسش‌نامه بخش کیفی به پرسش‌نامه‌ای کمی تبدیل شد که این پرسش‌نامه در بین جمعیت استفاده‌کننده از پارک و اهالی محله بوستان ولایت (جامعه آماری پژوهش ۱۰۰ تن از جمعیت استفاده‌کننده از پارک و اهالی محله بوستان ولایت بودند و حجم نمونه در بخش کمی با استفاده از جدول کریجسی مورگان انجام شد که ۸۰ تن از جمعیت استفاده‌کننده از پارک و اهالی محله بوستان ولایت به‌عنوان حجم نمونه با سطح اطمینان

۹۵٪ انتخاب شدند) توزیع شد. توزیع پرسش‌نامه‌ها در بخش کیفی به روش هدفمند و قضاوتی و در بخش کمی به صورت تصادفی ساده انجام شده است. در راستای سنجش روایی پرسشنامه‌ها از روش روایی سازه استفاده شده است. در این روش با استفاده از نرم‌افزار لیزرل، تحلیل عاملی تأییدی متغیرها مورداندازه‌گیری قرار می‌گیرد. بر این اساس، در صورتی که ضرایب معناداری ارائه شده در نمودار برای هر یک از گویه‌ها بین بازه عددی $+1/96$ و $-1/96$ قرار نگیرد، نشان‌دهنده معنادار بودن و تأیید روایی سازه پرسشنامه‌ها است.

جدول ۳: ویژگی‌های دموگرافیک پاسخ‌دهندگان پرسش‌نامه‌های پژوهش حاضر

جنسیت	سن	مقطع تحصیلی	سابقه کار/محل کار
مرد (۲۰ نفر)	۳۵-۵۰	کارشناسی ارشد و دکتری مدیریت شهری، شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری، عمران	شهرداری منطقه ۱۹
زن (۱۰ نفر)	۳۰-۴۰	کارشناسی ارشد و دکتری مدیریت شهری، شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری، عمران	شهرداری منطقه ۱۹

حق به شهر، حق قانونی هر شهروند در استفاده از شهر و فضای اختصاص‌یافته به اوست که سبب تعلق یافتن شهر به شهروند و مشارکت در امور شهری می‌شود. طبق نظریات لوفور، می‌توان گفت با استفاده از ضرابهنگ چرخه‌ای، امکان بازگرداندن عدالت به جامعه به وجود آمده و امکان دخل و تصرف در اتفاقات روزمره زندگی، با مشارکت شهروندان ممکن می‌شود. در باب نظریات حق به شهر و عدالت جنسیتی تاکنون نظریات و پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است که می‌توان مؤلفه و شاخص‌های متعددی را استخراج کرد (جدول ۴).

یافته‌ها و بحث

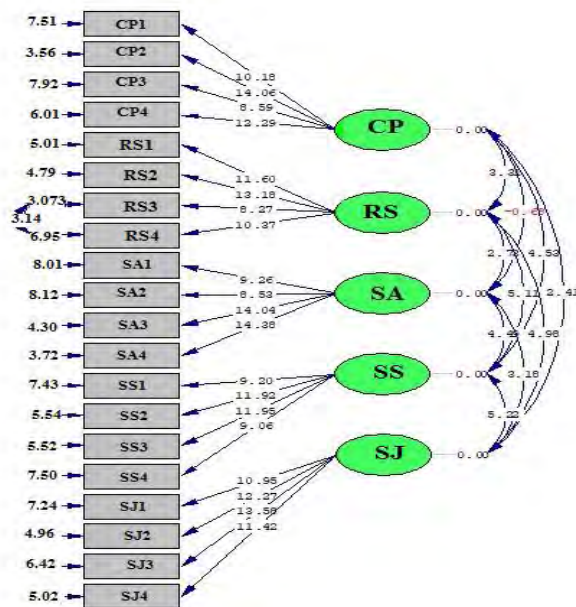
در ادامه نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای شهر دوستدار زنان و نظریه حق به شهر ارائه شده است (جدول ۴).

جدول ۴: ابعاد و شاخص‌های پژوهش حاضر

ابعاد	شاخص‌ها
مشارکت شهروندان (Citizen CP (Participation	برقراری ارتباط با دیگران (CP1)؛ احساس تعلق به مکان دیگران (CP2)؛ خلق رویدادهای اجتماعی دیگران (CP3)؛ نقش‌پذیری مردم در فضاهای دیگران (CP4)؛ ایجاد فضاهای فعال و سرزنده دیگران (CP5)؛ ایجاد فضاهای قابل‌دسترس دیگران (CP6)؛
حق تخصیص فضا (Right to RS(allocate Space	حق ساکنان برای دسترسی دیگران (RS1)؛ تصرف و استفاده فیزیکی از فضاهای شهری (RS2)؛ دسترسی آزاد و همگانی به فضاهای عمومی شهر (RS3)؛ برخورداری همگان از نیازهای روزمره (RS4)؛ بهره‌وری از فضاهای عمومی شهر (RS5)؛
دسترسی فضایی (Spatial Access) SA	دسترسی همه اقشار جامعه (SA1)؛ دسترسی طیف وسیعی از فعالیت‌ها (SA2)؛ دسترسی آسان به فضاها (SA3)؛
امنیت اجتماعی (Social Security) SS	فقدان ترس (SS1)؛ ایجاد سرزندگی (SS2)؛ اطمینان و آرامش فکری (SS3)؛ ایجاد اعتمادبه‌نفس، فعالیت آزادانه (SS4)؛ ارضای نیازهای فردی و اجتماعی (SS5)؛ ایجاد فضای چند عملکردی (SS6)؛ رؤیت‌پذیری فضا (SS7)؛
عدالت فضایی (SJ(Spatial Justice	دسترسی به فرصت‌های برابر برای همه (SJ1)؛ دسترسی به امکانات و خدمات برابر (SJ2)؛ توانمندسازی نقش زنان در جامعه (SJ3)؛ عدم محدودیت در استفاده از فضاهای همگانی (SJ4)؛

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول شهر دوستدار زنان

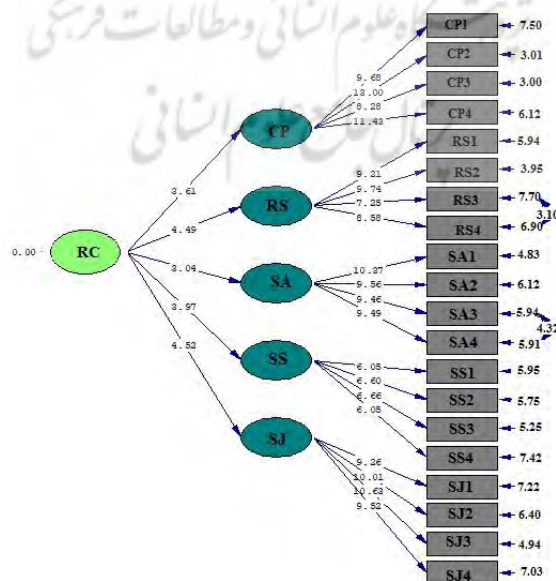
در شکل ۲ به بررسی شاخص‌های پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول پرداخته شده است. یافته‌های حاصله نشان می‌دهد، بعد مشارکت شهروندان (CP) با سنجش شاخص‌های خلق رویدادهای اجتماعی دیگران با ضریب (۷.۹۲) و برقراری ارتباط با دیگران و نقش‌پذیری مردم در فضاهای دیگران با ضریب (۷.۵۱) دارای بیشترین اهمیت، بعد حق تخصیص فضا (RS) با سنجش شاخص‌های حق ساکنان برای دسترسی دیگران با ضریب (۵.۰۱) و بهره‌وری از فضاهای عمومی شهر با ضریب (۶.۹۵) دارای بیشترین اهمیت، بعد دسترسی فضایی (SA) با سنجش شاخص‌های دسترسی همه اقشار جامعه با ضریب (۸.۰۱) و دسترسی طیف وسیعی از فعالیت‌ها با ضریب (۸.۱۲) دارای بیشترین اهمیت، بعد امنیت اجتماعی (SS) با سنجش شاخص‌های فقدان ترس با ضریب (۷.۴۳) و ایجاد اعتمادبه‌نفس، فعالیت آزادانه با ضریب (۷.۵۰) دارای بیشترین اهمیت و بعد عدالت فضایی (SJ) با سنجش شاخص‌های دسترسی به فرصت‌های برابر برای همه با ضریب (۷.۲۴) و توانمندسازی نقش زنان در جامعه با ضریب (۶.۴۲) دارای بیشترین اهمیت بوده‌اند.

شکل ۲. تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول شهر دوستدار زنان

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم شهر دوستدار زنان

در شکل ۳ به بررسی شاخص‌های پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم پرداخته شده است. یافته‌های حاصله نشان می‌دهد، بعد مشارکت شهروندان (CP) با سنجش شاخص‌های برقراری ارتباط با دیگران با ضریب (۷.۵۰) و نقش‌پذیری مردم در فضاهای دیگران با ضریب (۶.۱۲) دارای بیشترین اهمیت، بعد حق تخصیص فضا (RS) با سنجش شاخص‌های دسترسی آزاد و همگانی به فضاهای عمومی شهر با ضریب (۷.۷۰) و برخورداری همگان از نیازهای روزمره با ضریب (۶.۹۰) دارای بیشترین اهمیت، بعد دسترسی فضایی (SA) با سنجش شاخص‌های دسترسی همه اقشار جامعه با ضریب (۶.۱۲) و دسترسی آسان به فضاها با ضریب (۵.۹۴) دارای بیشترین اهمیت، بعد امنیت اجتماعی (SS) با سنجش شاخص‌های فقدان ترس با ضریب (۵.۹۵) و ایجاد سرزندگی با ضریب (۵.۷۵) دارای بیشترین اهمیت و بعد عدالت فضایی (SJ) با سنجش شاخص‌های دسترسی به فرصت‌های برابر برای همه با ضریب (۷.۲۲) و عدم محدودیت در استفاده از فضاهای همگانی با ضریب (۷.۰۳) دارای بیشترین اهمیت بوده‌اند.

شکل ۳. تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم شهر دوستدار زنان

جدول ۵: آزمون نیکویی برازش تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول شهر دوستدار زنان

RFI	IFI	NFI	CFI	RMSEA
0/90	0/97	0/91	0/97	0/054

جدول ۶: آزمون نیکویی برازش تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم شهر دوستدار زنان

RFI	IFI	NFI	CFI	RMSEA
0/93	0/95	0/94	0/95	0/052

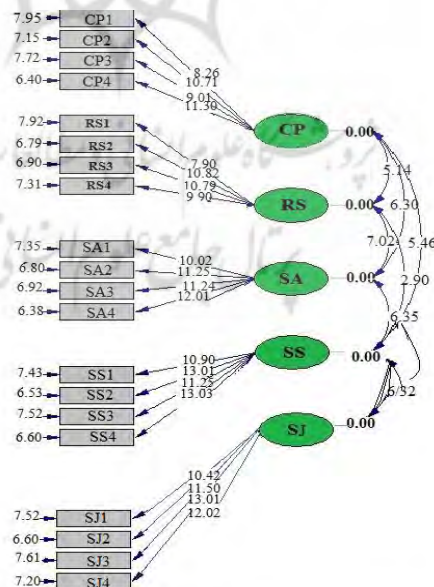
جدول‌های ۵ و ۶ نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم متغیر شهر دوستدار زنان را نشان می‌دهد. با توجه به بزرگ‌تر بودن ضرایب معناداری به‌دست‌آمده از عدد (۱/۹۶)، نتایج نشان‌دهنده تأیید روایی سازه پرسشنامه شهر دوستدار زنان است. همچنین، در صورتی که RMSEA کوچک‌تر از ۰/۱ باشد و آماره‌های مورد استفاده برای نیکویی برازش از قبیل CFI، NFI، IFI و RFI و ... بزرگ‌تر از ۰/۹ باشد، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که مدل از برازش مناسبی برخوردار است.

از آنجایی که RMSEA برابر با ۰/۰۵۴ و ۰/۰۵۲ است که این مقدار، کوچک‌تر از ۰/۱ است و شاخص‌های CFI، NFI، IFI و RFI بزرگ‌تر از ۰/۹ است، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که مدل، از برازش مطلوبی برخوردار بوده و گویه‌های این پرسشنامه به‌خوبی، قابلیت سنجش شهر دوستدار زنان را دارند.

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم شهر دوستدار زنان

شکل شماره ۴، نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم متغیر شهر دوستدار زنان را نشان می‌دهد. با توجه به بزرگ‌تر بودن ضرایب معناداری به‌دست‌آمده از عدد (۱/۹۶)، نتایج نشان‌دهنده تأیید روایی سازه پرسشنامه شهر دوستدار زنان است. همچنین، در صورتی که RMSEA کوچک‌تر از ۰/۱ باشد و آماره‌های مورد استفاده برای نیکویی برازش از قبیل CFI، NFI، IFI و RFI و ... بزرگ‌تر از ۰/۹ باشد، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که مدل از برازش مناسبی برخوردار است.

طبق جدول ۷، از آنجایی که RMSEA برابر با ۰/۰۶۹ می‌باشد که این مقدار، کوچک‌تر از ۰/۱ است و شاخص‌های CFI، NFI، IFI و RFI بزرگ‌تر از ۰/۹ هستند، می‌توان این‌گونه استنباط نمود که مدل، از برازش مطلوبی برخوردار بوده و گویه‌های این پرسشنامه به‌خوبی، قابلیت سنجش شهر دوستدار زنان را دارند.

Chi-Square= 415.50 , df= 241, P-value= 0.00000 , RMSEA= 0.73

شکل ۴. تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم شهر دوستدار زنان (حالت t-value)

جدول ۷: آزمون نیکویی برازش تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم شهر دوستدار زنان

RFI	IFI	NFI	CFI	RMSEA
0/92	0/97	0/93	0/97	0/069

نتیجه گیری

اغلب شهرهای جهان توسط مردان برای مردان طراحی شده‌اند که همین امر، چالش‌های امنیتی و نابرابری بسیاری را پیش روی زنان قرار داده است؛ بهبود طراحی شهری می‌تواند شرایط بهتری را برای زنان به ارمغان بیاورد. بسیاری از منتقدان بر این باور هستند که طراحی شهرها باید تحولات متعددی را تجربه کند تا به دنبال آن، کیفیت زندگی برای همگان بهبود یابد. در این راستا، توجه به نیاز زنان و نگاه کردن به شهرها از دید آن‌ها می‌تواند بهترین استراتژی باشد، چراکه به افزایش برابری میان تمام شهروندان کمک می‌کند که این امر به سهم خود، به واسطه ایجاد فرصت‌های برابر، نقش مهمی در ارتقاء جامعه و رونق اقتصادی ایفا خواهد نمود. امروزه مفهوم «حق به شهر» به‌طور فزاینده‌ای مورد حمایت قرار گرفته است. گفتمان برنامه‌ریزی شهری از زمانی که برای اولین بار توسط هانری لوفور معرفی شد در دهه ۱۹۶۰ این مفهوم برای بهبود پدیده نابرابری پیشنهاد داد و سعی کرد محیط حمایتی را برای همگان فراهم کند. مطالعات گذشته به‌طور عمده بر حق مسکن یا حق تحرک یا جابجایی افراد یا حق برخورداری از تسهیلات اجتماعی را برای افراد مطرح می‌کنند. پژوهش حاضر با تأملی بر شهر دوستدار زنان و تأکید بر رویکرد حق به شهر از طریق طراحی پرسش‌نامه‌هایی با روایی و پایایی بالا و همچنین استفاده از نرم‌افزار لیزرل و تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم نشان داد، مدل استفاده شده برای محدوده مورد مطالعه از برازش مطلوبی برخوردار بوده است، لیکن برای تحقق شهر دوستدار زنان نگاهی کل گرایانه و بازنگری در الگوی طراحی شهرهای سنتی، بسترسازی برای مشارکت زنان در فضاهای عمومی شهر، فراهم آوردن فرصتی دوباره برای حضور پذیری زنان در جامعه در راستای فرهنگ‌سازی گسترده برای همگان جهت شناخت حقوق انسانی می‌تواند گامی مؤثر برای تحقق بهتر شهر دوستدار زنان باشد.

References

- Atapattu, S., & von Rosing, M. (2025). The Paris Agreement and human rights: Is sustainable development the "new human right?". In *The Sustainability Handbook*, 1, 445-463. Doi: [10.1016/j.apsoil.2024.105796](https://doi.org/10.1016/j.apsoil.2024.105796)
- Ataol, Ö., Krishnamurthy, S., Druta, O., & van Wesemael, P. (2022). Towards inclusive urban environments for infants and toddlers: Assessing four urban neighbourhoods in Istanbul with mothers. *Children & Society*, 00, 1-17. Doi: [10.1111/chso.12566](https://doi.org/10.1111/chso.12566)
- Amani, M., Khazaei, M., Davarpanah, M. (2019). An Analysis of Women-Friendly Cities in Iran, *Journal of Geography and Human Relations*, 1(4): 50-62. (In Persian) Doi: [20.1001.1.26453851.1398.1.4.4.5](https://doi.org/10.1001.1.26453851.1398.1.4.4.5)
- Asadi Mahal Chali, M., Pir Babaei, M. T., Maghsoudi, M. (2019). Explaining the gender culture of space in the crossings of the Islamic-Iranian city, a case study of the Tabriz Tarbiat pedestrian walkway, *Quarterly Journal of Urban Planning*, 3(1): 15-31. (In Persian) Doi: [10.22124/upk.2019.11840.1148](https://doi.org/10.22124/upk.2019.11840.1148)
- Agarwal, B. (2018). Gender equality, food security and the sustainable development goals. *Current opinion in environmental sustainability*, 34, 26-32. Doi: [10.1016/j.cosust.2018.07.002](https://doi.org/10.1016/j.cosust.2018.07.002)
- Abada, N. (2013). Understanding women friendly cities distilling elements from United Nations designated cities. A research paper submitted to the graduate school in partial fulfillment of the requirements for the degree masters of urban and regional planning. Ball State University. Indiana. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Understanding-women-friendly-cities-%3A-distilling-Abada/9c7c25e9f73c297adc656582fc5a9a304e3d1aaf>

- Behnam Morshedi, H., Qaed Rahmati, S., Eftekhari, R., Meshkini, A. (2022). The Right to the City and the Participatory Planning Model (An Analysis of the Social Production of Urban Spaces with Emphasis on Large Commercial Complexes in the Tehran Metropolitan Area), *Quarterly Journal of Geography and Development*, 66, 1-34. (In Persian) Doi: [10.22111/j10.22111.2022.6690](https://doi.org/10.22111/j10.22111.2022.6690)
- Barrett, B. F., Horne, R., & Fien, J. (2020). *Ethical cities*. Routledge. URL: <https://www.routledge.com/Ethical-Cities/Barrett-Horne-Fien/p/book/9780367482848?srsltid=AfmBOopSqBNitB1jjKE1lR4SxxGeBXiAJ6lbPygQIS-x8JrVRlr8fOnb>
- Doruk, Ö. T., Pastore, F., & Yavuz, H. B. (2024). Intergenerational occupational mobility in Latin American economies: An empirical approach. *Economic Systems*, 48(1), 101154. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/ecosys/v48y2024i1s0939362523000936.html>
- Darani, Z. H., Taheri Demne, M., Zanjirani, D. M., & Zackery, A. (2021). Conceptualization of a new generation of smart energy systems and the transition toward them using anticipatory systems. *European Journal of Futures Research*, 9, 1-17. URL: <https://ejournalfuturesresearch.springeropen.com/articles/10.1186/s40309-021-00184-1>
- Dadashpour, H., Rostami, F. (2011). Investigation and analysis of the distribution of urban public services from the perspective of spatial justice. *Journal of Geography and Regional Development*, 16, 171-198. (In Persian) Doi: [10.22067/geography.v9i16.11034](https://doi.org/10.22067/geography.v9i16.11034)
- District 19 Municipality website, visited 2025/02/13.
- Ewerling, F., Lynch, J. W., Victora, C. G., van Eerdevijk, A., Tyszler, M., & Barros, A. J. (2017). The SWPER index for women's empowerment in Africa: development and validation of an index based on survey data. *The Lancet Global Health*, 5(9), 916-923. Doi: [10.1016/S2214-109X\(17\)30292-9](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30292-9)
- Fani, Z., Ahmadi, L. (2019). Women and the Search for the Right to the City in Gendered Sidewalks (Case Study: District 6 of Tehran Municipality). *Quarterly Journal of Social Development*, 15(57), 71-100. (In Persian) Doi: [10.22055/qjsd.2020.16735](https://doi.org/10.22055/qjsd.2020.16735)
- Farahzad, M., Rafiian, M., Kamyabi, S., & Arghan, A. (2018). Identifying the Factors Influencing the Presence and Participation of Women in Urban Space from View of Right to the City. *GeoRes*, 33(1), 95-108. (In Persian) URL: <http://georesearch.ir/article-1-271-fa.html>
- Friendly, A. (2013). The right to the city: theory and practice in Brazil, *Planning Theory & Practice*, 14(2), 158-179. Doi: [10.1080/14649357.2013.783098](https://doi.org/10.1080/14649357.2013.783098)
- Fenster, T. (2005). Identity Issues and Local Governance: Women's Everyday Life in the City, *Social Identities*, 11(1), 23-39. Doi: [10.1080/13504630500100472](https://doi.org/10.1080/13504630500100472)
- Francis, M. (2003). *Urban open space: Designing for user needs*. Island Press. URL: https://books.google.com/books/about/Urban_Open_Space.html?id=r4vm8owZFbgC
- Garmsiri Nejad, S., Khorram Bakht, A. A., & Mogheli, M. (2021). Evaluating the quality of urban public spaces based on a gender perspective (case study: the new city of Aalishahr), *Journal of Sociological Studies*, 53(14), 129-143. (In Persian) Doi: [10.30495/jss.2021.1935157.1359](https://doi.org/10.30495/jss.2021.1935157.1359)
- García-Moreno, C., & Amin, A. (2016). The sustainable development goals, violence and women's and children's health. *Bulletin of the World Health Organization*, 94(5), 396. Doi: [10.2471/BLT.16.172205](https://doi.org/10.2471/BLT.16.172205)

- Jo, A., Lee, S., & Kim, J. (2020). Gender Gaps in the Use of Urban Space in Seoul: Analyzing Spatial Patterns of Temporary Populations Using Mobile Phone Data. *Sustainability*, 12, 6481. Doi: [10.3390/su12166481](https://doi.org/10.3390/su12166481)
- Hartmann, T., & Jehling, M. (2018). From diversity to justice – Unraveling pluralistic rationalities in urban design. *Cities*, 91, 58-63. Doi: [10.1016/j.cities.2018.02.009](https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.02.009)
- Habitat 3, U. N.(2017). *New urban agenda*. Quito, Ecuador, UN Habitat. URL: <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda/>
- Harvey, D. (2016). From the Right to the City to Urban Riots; Translated by Khosrow Kalantari and Parviz Sedaghat, Tehran, *Agah Publications*. URL: https://agahbookshop.com/%D8%A7%D8%B2-%D8%AD%D9%82-%D8%A8%D9%87-%D8%B4%D9%87%D8%B1-%D8%AA%D8%A7-%D8%B4%D9%87%D8%B1%D9%87%D8%A7%D9%8A-%D8%B4%D9%88%D8%B1%D8%B4%D9%8A_29057
- Harvey, D. (2008), the Right to the City. *New Left Review*, 53, 23–40. URL: <https://newleftreview.org/issues/ii53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city>
- Kamyarrad, S. Hadavand, M. and Kamyarrad, S. (2021). Right to the City. *Public Law Research*, 22(70), 250-282. (In Persian) Doi: [10.22054/qjpl.2020.43300.2175](https://doi.org/10.22054/qjpl.2020.43300.2175)
- Kofman, E. Lebas, E. (1996). *Writing on Cities*, Oxford: *Blackwell publisher*. URL: <https://thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2017/08/Henri-Lefebvre-Writings-on-Cities.pdf>
- Lipman, P. (2013). The new political economy of urban education: Neoliberalism, race, and the right to the city. *Taylor & Francis*. URL: <https://www.routledge.com/The-New-Political-Economy-of-Urban-Education-Neoliberalism-Race-and-the-Right-to-the-City/Lipman/p/book/9780415802246?srsId=AfmBOoqSBnzfTWrV1m3zoyE-Gv-ct2TGx8y67tRQugLv1dg-bll7HM-Z>
- Lefebvre, Henri. (1996). The Urban Revolution, translated by Robert Bononno, New York, *University of Minnesota press*. URL: <https://thecharnelhouse.org/wp-content/uploads/2017/08/Henri-Lefebvre-The-Urban-Revolution.pdf>
- Mostofa, R. A., Bonotulshi, D., & Guaralda, M. (2024). GenUrban: Shaping cities for all genders-Right to the city planning framework, Hong Kong. *Cities*, 150, 105081. URL: <https://colab.ws/articles/10.1016%2Fj.cities.2024.105081>
- Mathews, V. (2019). Reconfiguring the breastfeeding body in urban public spaces. *Social & cultural geography*, 20(9), 1266-1284. Doi: [10.1080/14649365.2018.1433867](https://doi.org/10.1080/14649365.2018.1433867)
- Mottaqi, A., Tala, H., Ghorbani Sepehr, A. (2019). Philosophical-conceptual processing of the right to the city from the perspective of urban management, *Human Geography Research*, 52(4), 1235-1255. (In Persian) Doi: [10.22059/jhgr.2019.276853.1007869](https://doi.org/10.22059/jhgr.2019.276853.1007869)
- Müller, A.L. (2019). Voices in the city. On the role of arts, artists and urban space for a just city. *Cities*, 91, 49–57. Doi: [10.1016/j.cities.2018.04.004](https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.04.004)
- Marcuse, P. (2012). Whose right(s) to what city? Cities for people, not for profit: Critical urban theory and the right to the city, 24. URL: <https://www.routledge.com/Cities-for-People-Not-for-Profit-Critical-Urban-Theory-and-the-Right-to-the-City/Brenner-Marcuse->

- [Mayer/p/book/9780415601788?srltid=AfmBOoo1i0XFXO9qW-HpDf5dNbSsRtQJ21Zn4LgJ5myL8yt6P4CDeuVC](#)
- Macleod, G., & Jones, M. (2011). Renewing urban politics. *Urban studies*, 48(12), 2443-2472. Doi: [10.1177/0042098011415717](#)
- Mitchell, D. (2003). The Right to the City: Social justice and the fight for public Space. *New York: The Guilford Press*. URL: <https://www.book2look.com/embed/9781572308473>
- Nasiri, P., Mohammadi, A., Rahmati, M., & Ghafari Gilandeh, A. (2024). Women's Perspectives and Experiences in Women-Friendly Cities: An International Survey. *Geography and Human Relations*, published online on August 16, 2024. (In Persian) Doi: [10.22034/gahr.2024.470801.2218](#)
- Pallekumburar, P. G. C. Y., & Anjala, A. K. (2022). Female Government School Teachers, Glass Ceiling Effect and Organizational Commitment. URL: <https://www.ijciras.com/PublishedPaper/IJCIRAS1795.pdf>
- Piran, P. (2015). A specific right to a specific city. *Haft Shahr Architecture and Urban Planning Journal*, 4(49-50), 8-51. (In Persian) URL: <https://www.magiran.com/volume/108504>
- Purcell, M. (2002). Excavating Lefebver: The Right to the City and its Urban Politics of the Inhabitant. *GeoJournal*, 58(2-3), 99-108. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/B:GEJO.0000010829.62237.8f>
- Razavi, S. (2016). The 2030 Agenda: challenges of implementation to attain gender equality and women's rights. *Gender & Development*, 24(1), 25-41. Doi: [10.1080/13552074.2016.1142229](#)
- Rahbari, L., & Sharepour, M. (2014). Gender Differences in Enjoying the Right to the City in Tehran, Tehran: Tisa Publications. (In Persian) URL: https://www.researchgate.net/publication/276166896_Gender_and_Realisation_of_Women%27s_Right_to_the_City_in_Tehran
- Soltan Vash, N., & Mir Gholami, M. (2023). Study of indicators of women-friendly cities in Iran, Third International Conference on Architecture, Civil Engineering, Urban Development, Environment and Horizons of Islamic Art in the Declaration of the Second Step of the Revolution. *Tabriz*: 1-11. (In Persian) Doi: [10.22059/jurbangeo.2018.229754.689](#)
- Terraza, H., Orlando, M. B., Lakovits, C., Lopes Janik, V., & Kalashyan, A. (2020). *Handbook for gender-inclusive urban planning and design*. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/363451579616767708>
- Teelucksingh, C., & Masuda, J. R. (2014). Urban environmental justice through the camera: understanding the politics of space and the right to the city. *Local Environment*, 19(3), 300-317. Doi: [10.1080/13549839.2013.788490](#)
- UN Women. (2013). United Nation Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women. URL: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/07/un-women-the-united-nations-entity-for-gender-equality-and-the-empowerment-of-women/>
- Wang, S., Esther, H. K. Y., Yu, Y., & Tsou, J. Y. (2022). Right to the city and community facility planning for elderly: The case of urban renewal district in Hong Kong. *Land Use Policy*, 114, 105978. Doi: [10.1016/j.landusepol.2022.105978](#)